

РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА БАЧКЕ ПРЕМА КЕОФИЦИЈЕНТУ МАСКУЛИНИТЕТА ЧЕТИРИ ЕТНИЧКЕ МАЊИНЕ

REGIONALIZATION OF BAČKA ACCORDING TO MASCULINITY COEFFICIENT OF FOUR ETHNIC MINORITIES

Бојан Ђерчан¹, Милка Бубало-Живковић¹, Тамара Лукић¹,
Растислав Стојсављевић¹, Горан Ђурчић¹

РЕЗИМЕ: У Бачкој живи преко 25 етничких заједница, тако да је она прави тре-зор различитих култура на релативно малој површини. У овом раду обрађена је регионализација четири најбројније националне мањине у Бачкој (Мађари, Словаци, Хрвати и Црногорци) према коефицијенту маскулинитета, по попису 2002. године. На основу анализе коефицијента маскулинитета етничких мањина закључујемо да се највиши коефицијент маскулинитета у одређеној општини не поклапа са највећим бројем становника одређене етничке мањине у истој општини. Највиши коефицијент маскулинитета се јавља код Црногораца, а најнижи код Хрвата. Од свих општина Бачке, општина Бач једина има највиши коефицијент маскулинитета код све четири обрађене мањине.

Кључне речи: регионализација, Бачка, коефицијент маскулинитета, етничке мањине.

ABSTRACT: Bačka is a region where more than 25 ethnic communities lives, so it is a real treasury of different cultures in a relatively small area. This manuscript deals with the regionalization of the four largest ethnic minorities in Bačka (Hungarians, Slovaks, Croats and Montenegrins) according to masculinity coefficient in 2002. According to the analysis of masculinity coefficient of ethnic minorities, we concluded that the highest masculinity coefficient in a specific municipality does not correspond with the largest population of a certain ethnic minorities in the same municipality. The highest masculinity coefficient occurs among Montenegrins, and the lowest among the Croats. Within all munic-

* Рад представља резултате истраживања на пројекту 176020, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије и пројекту 114-451-1861/2011-02 који финансира Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој АП Војводине.

¹ Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад; www.dgt.uns.ac.rs

pality of Bačka, only Bač municipality has the highest masculinity coefficient in all four discussed minorities.

Key words: regionalization, Bačka, the coefficient of masculinity, ethnic minorities.

УВОД

Корени етничке регионализације сежу у период појаве човека на Земљи. Према моноцентричним теоријама нашу прадомовину представља део планете на додиру Азије и Африке, а према полицентричним теоријама постоји неколико самосталних ареала настанка човечанства. Полазећи од овог становишта људски род је подељен на различите биолошке типове и подтипове у зависности од места рођења. На тај начин жели се нагласити географска, просторна дистрибуција људских раса.

Најранија етничко-популациона заједница било је племе, које је уједињавало људе који су се сматрали потомцима заједничког претка. У даљем историјском процесу сједињује се више племена у један народ, етнос. Са појавом индустријске револуције и капиталистичког друштва појављује се нација, сложеног етничко-политичког постанка, језика и културе.

У општем смислу етнос или етничка група представља историјски формирану групу људи, на темељу просторног, расног, религијског, културног, језичког и привредног заједништва. Процес формирања етничких група Гумиљов назива етноценоза (према: Плавша, 2010). Из развоја етноценоза на Земљи произилази велика мозаичност и формирање етносфере коју чине све етничке групе. У току формирања етноса могућа су различита мешања, која доводе до формирања субетничких група, не реметећи етничко јединство и хијерархију етничке структуре.

Процес националног формирања у развијеним земљама углавном је завршен, али се у делу света налази још у зачетку. Реч је о земљама које пролазе кроз етапу постколонијације и независности, тј. налазе се у процесу потврђивања властитог националног идентитета.

Идентификација народа најчешће се темељи на историјско-етнографским, културним, језичким, привредним и неким другим критеријумима. Припадност неком народу и карактеристике које обележавају неку народност могу у одређеној мери утицати на разлике у демографском развоју (Нејашмић, 2005).

На формирање савремених демографских, а пре свега етничких карактеристика Бачке утицало је више друштвено-географских фактора међу којима је од примарног значаја био друштвено-историјски фактор, односно колонијације и други видови планског, стимулисаног насељавања и расељавања становништва. Таквим насељавањем створена је етничка карта Бачке која и данас, упркос интензивном мешању становништва, показује просторну диференцијацију доминантних етничких група на овом простору.

Током историје, на територији данашње Војводине, траг су оставили многи народи: Илири, Трачани, Келти, Римљани, Хуни, Словени, Авари, Бугари,

Мађари, Турци и др. Ови народи оставили су своје културне печате, а њихови међусобни сукоби, међусобна прожимања и утицаји давали су карактер појединим историјским раздобљима. У Војводини живи преко 25 етничких заједница, тако да је она прави трезор различитих култура на релативно малој површини, због чега је, између осталог, зову „мала Европа“.

Етнички фактор је динамична појава у простору, подложна променама више од других структура становништва, што је поготово изражено на овом поднебљу, које је више пута било попрште ратних дешавања, чији су узроци најчешће били етничког карактера. Рад обрађује класификацију четири најбројније националне мањине у Бачкој (Мађари, Словаци, Хрвати и Црногорци), коефицијент маскулинитета и њихов просторни размештај према резултатима последњег пописа становништва.

МЕСТО И МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

Етничка структура становништва је, уз вероисповест, једино субјективно демографско обележје, односно она је резултат субјективног опредељења пописом анкетираних лица. Полазећи од становишта да основу за демографску регионализацију могу да представљају оне карактеристике становништва које се могу квантитативно изразити, овај рад анализира однос броја мушкараца и етничке структуре, изражен преко специфичног коефицијента маскулинитета.

Емпиријским истраживањем је обухваћено двадесет општина у Бачкој, која представља регионалну целину и пространу равницу између граничних река Дунава и Тисе и границе према Мађарској. Популационо и економски она је најважнији део АП Војводине. На простору Бачке, који обухвата 8.956 km², према подацима последњег пописа становништва, живело је 1.079.889 становника, или око 120 ст/ km².

Одабрани предмет истраживања условио је и примену одговарајућег метода рада. Приликом израде овог рада коришћене су аналитичко-синтетички методи, као и математичко-статистичке и графичке методе обраде података, просторно диференцирање појава и процеса. Као извор података коришћена је стручна литература која се односи на истраживану проблематику и подаци Републичког завода за статистику о националној или етничкој припадности и полу и старости становништва. Коефицијент маскулинитета изачунат је на основу формуле:

$$k_m = \frac{P^m}{P^f} \times k$$

која указује на број мушкараца (P^m) у односу на број жена (P^f) (Ђурђевић, 2001).

На основу тих података и уз помоћ програма ArcGIS 9.2 исцртане су потребне карте.

ОСНОВНЕ ДЕМОГЕОГРАФСКЕ РЕГИОНАЛИЗАЦИЈЕ

Упоредо са јављањем потребе за усмеравањем развоја, организацијом и уређењем геопростора апострофира се значај регионализације као свеобухватног приступа истраживању свих геопросторних аспеката. Полазећи од дефиниције географије као науке о простору и просторним односима, становништво као интегрални део геопростора треба посматрати као модификатора и фактора простора и времена, јер оно представља врло важан део регионалне обухватности и врло значајну компоненту у међупросторним односима и компарацијама.

Данас се у нашој политичкој, али и научној јавности појам регионализације изједначава са појмом политичко-територијалне организације државе (Поповић, 2002; Симић, 2002). Међутим, ту се ради о једној ужој регионализацији, заснованој на административно-политичком критеријуму, која је само један елемент комплексне географске регионализације. Регионализација се намеће као најадекватнији пут политичко-територијалне, али и просторно функционалне организације. Као општи задатак регионализације бројни аутори наводе спознају геопростора. Њен специфични задатак, представљен кроз формирање регија у складу са садашњим друштвено-економским и културно-историјским развојем, требало би да послужи као оквир за политику регионалног развоја и као средство ефикасне економске политике (Ђурић, 2008; Мијатовић, 2002).

О регионализацији се данас чешће говори у смислу децентрализације управљања, као начину административно-политичко-територијалног организовања путем којег се део функција државе преноси на регионални ниво (Тодоровић, Стојановић, 2005). Регион, као ниво управљања између државног и локалног, је једини успешан пут до веће децентрализације, демократских и економских реформи као услова за укључивање у европске интеграције (Обрадовић, 2007). Пошто Европска унија намеће своје критеријуме регионалне поделе, ради лакше упоредивости података земаља чланица, намеће се закључак да регионализација постаје прворазредно политичко питање (Трипковић, 2003; Степанов, Лазар, 2002; Миленковић, 2003).

Регион мора бити заокружена природно-географска, антропогеографска, привредна, историјска, етно-културна и цивилизацијска целина, која у својој комплетној индивидуалности може на најбољи начин манифестовати све своје предности (Живановић, Тошић, Ђорђевић, 2010). У погледу демографске, или демогеографске, регионализације становништво представља независну варијаблу јер се оно ни на који начин не може издвојити из контекста целокупног система геопросторних појава и процеса. Демогеографска регионализација треба да обједини сложени систем појава и процеса развоја становништва, који настају као последица деловања бројних чинилаца природног и друштвеног окружења на становништво у датим историјским условима, и исказе на тај начин формирану просторну структуру и организацију становништва (Војковић, 2003). Демогеографску регионализацију треба посматрати као један од неизоставних аспеката научног сазнавања диференцијалних регионалних процеса, тражења оптималних решења и креирања било које врсте регионалне организације ради практичног деловања у простору.

У формирању демогеографског региона учествује мноштво варијабли, па ће у зависности од циљева регионализације бити дата предност појединим елементима, али га у основи одређују две групе међусобно повезаних елемената: просторни и популацијски.

Основ демогеографске регионализације представљају сва она обележја становништва које је могуће квантификовати. Све главне, диференцијалне демографске карактеристике, односно оне које би представљале егзактну основу за издвајање просторно-демографских територијалних комплекса могуће је систематизовати у пет основних група (Стојановић, Михајловић, 1996).

Прва група обухвата све оне који имају статистичко-формални карактер: сва основна демографска обележја, и њихови модалитети, на нивоу просторних статистичких јединица сталних, или повремених, посматрања. У другој групи су две основне компоненте кретања становништва: биодинамичке одлике популације (наталитет и морталитет) и главне карактеристике механичког кретања становништва. Трећа група обухвата структурна обележја становништва, а састоји се од две подгрупе: у првој су демографске структуре (старосна и полна), а у другој све остале (социо-економске, образовне, етничке, и др.). У четвртој групи су просторно-демографска обележја становништва, односно она која због своје наглашене просторне димензије имају посебан значај за демогеографску регионализацију. Међу најважнијим обележјима која формирају ову групу су она која се односе на просторну дистрибуцију становништва мерену апсолутним (популациона величина) или релативним вредностима (густина насељености). У петој групи су историјско-демографске карактеристике које могу представљати емпиријски основ за утврђивање законитости у демографском развоју посматраних простора, а самим тим и основ за регионализацију (Стојановић, 2003).

ФОРМИРАЊЕ ЕТНИЧКОГ МОЗАИКА БАЧКЕ

Бачка је најнасељенија војвођанска регија, са највише становника, највећом густином насељености и национално најразноврснијим становништвом. У Бачкој живи више од половине свих Војвођана. Њени најбројнији становници су Срби и Мађари, па Хрвати, Словаци, Црногорци и друге националне мањине.

Почев од римског периода, ово подручје има погранични карактер који не погудује спонтаном насељавању, те је свака власт настојала да овај простор попуни својим сународницима, а ако њих није било довољно насељаване су и друге лојалне етничке групе. Последица разних господара и честих насељавања јесте и данашња етничка измешаност народа (Кицошев, Бубало-Живковић, Ивков, 2006). Простор Војводине дуго је имао претежно транзитни карактер, те су преко њега прелазиле и само се повремено задржавале многобројне скупине народа. Време од краја VI до краја IX века карактерише се доласком Словена, продором Франака и насељавањем Мађара, те је већ тада присутно етничко шаренило и испреплетаност култура (Гавриловић, 1986). Скоро цео простор дуго је затим био под влашћу Угарске. Тринаести и четрнаести век карактеришу се унутрашњим немирима

у Угарској, због борби око престола, као и пустошењима од стране Татара и Кумана, а крајем тог периода долази и до појаве Турака, што је условило и појаву великог броја избеглих Срба. Турски период траје у Бачкој од 1542. до 1688. године, формално до Карловачког мира, 1699. године (Веселиновић, 1986). Турска освајања представљају прекретницу у насељавању Војводине, јер се испред њиховог надирања, још од Мохачке битке 1526. године, староседелачко, махом мађарско и српско становништво повлачи на север (Mitchell, Kisošev, 1997), а исто се може рећи и за велике групе избеглица из јужних предела (Гавриловић, 1972; 1991). После ослобођења од Турака, Војводина је била ретко насељена.

Честа масовна досељавања и повремена одсељавања у прошлости имала су пресудну улогу у стварању демографског оквира у којем се налазило и развијало војвођанско становништво. Срби су најмногбројнији насељеници јер су они у прошлости примани као избеглице и употребљавани као војници, а после Првог светског рата њихово досељавање фаворизовала је и нова власт (Bubalo-Živković et al, 2009), те иако су Срби најмногбројнији и међу савременим одсељеницима, може се рећи да су послератне миграције значајно утицале на повећање броја и учешће Срба у укупном становништву Војводине (Букуров, 1957). Државне границе после Првог светског рата лимитирале су миграционе токове Мађара, Словака, Румуна и Русина (Кицошев, 1992; Ђурђевић, 1995). Пошто су то многобројни народи, они су успели да се одрже захваљујући само природном прираштају, те изостанак досељавања није значајно утицао на опадање њиховог броја (Кицошев, 1997).

Док су у време аграрних миграција у Војводину подједнако долазили и мушкарци и жене, у време развојних миграција жене су преовлађујуће међу досељеницима, нарочито на краћим дистанцама. Стопа маскулинитета зависи ипак и од традиције и од полне структуре полазишног подручја. Присутна селективност миграната по старости значи да Војводина добија већину становништва у репродуктивном и радно способном добу.

Мађари су народ који води порекло од монглоске расе, али су се данас те карактеристике изгубиле. Припадају уралско-алтајској језичкој групи. Услед великих етничких померања кренули су почетком IX века из своје домовине са обала реке Иртиш у Сибиру и идући ка западу прешли у Европу и населили се у крају северно од Црног мора између Дона и Дунава. Потиснути од Печенега из овог краја, они су под Арпадом 895-896. године прешли Карпате и спустили се у Панонску низију. Основали су своју државу у низији и одатле владали околним планинама, а пошто су срушили Великоморавску државу и основали своју, проширили су власт и на јужне крајеве Панонске низије у којима су тада владали Бугари (Јанкулов, 1961). Прекретницу у њиховој прошлости чини примање хришћанске вере и круне из Рима. Најјаче утврђење на југу Мађарске био је Бач. Словени су били највећа етничка група коју су Мађари затекли у Панонској низији. Мађари су успели да наметну Словенима свој језик, а делимично и своје обичаје, али су од Словена примили физичке карактеристике. На простору Војводине били су бројно најјачи све до Мохачке битке 1526. године, када се испред Турака повлаче на север (Ђере, 2004).

Укидањем Потиско-поморишке границе, створен је празан простор за попуњавање масовнијим приливом Мађара (Ђурчић, 1995), с обзиром да је српско становништво напустило тај простор. Угарска комора је настојала да Потисје насели Мађарима, како би их на обема странама Тисе што јаче ужлебила у компактну масу Срба у Бачкој и Банату. Нагодба са Аустријом (1867) довела је до афирмације мађарске државне организације. Године 1868. царским декретом требало је обезбедити комплексе земљишта уз Дунав, Тису и Тамиш. То је био повод за масовно насељавање Мађара. Иако су мелиорациони радови и планирана колонизација пропали, насељавање Мађара није јеђавало, упркос заоштравања националних односа, чему су допринеле иницијативе појединаца, пре свих велепоседника.

По попису из 2002. године, у Војводини је живело 290.207 Мађара што је 14,28% од укупног броја становника Војводине и по томе они чине, после Срба, други народ по бројности у Војводини. После Румуна, Мађари имају највећу просечну старост од 41,2 године (Ђурђев, Ђиков-Џигурски, Драгин, 2009). Географски размештај Мађара карактерише тренд концентрације у северном делу Бачке и Потисју.

Да би народни колорит у јужној Угарској био потпун Беч и Пешта помажу и насељавање Словака. Експлоатација и верски притисак на властелинствима мађарских велепоседника, иницирали су спуштање Словака на југ, у потрази за бољим условима за живот. Аустријске власти су их прихватиле под претпоставком да је добро дошао један привредно култивисан елемент, изузетних радних способности. Први колонисти пристижу са обронака Татри, касније из мађарских жупанија. Због аграрне пренасељености мењали су места својих станишта. Већи део протестантског становништва јужне и средње Словачке се исељава и у почетку прво насељавају крајеве око Будимпеште, а потом већа миграциона струја креће даље ка југоистоку Панонске низије. У јужну Угарску насељавају Словаке за које важи да су вредни, истрајни, а задовољни са мало хране те су представљали најбољу врсту колониста. У највећој мери насељавање Словака је спроведено у Банату, мање у Бачкој, а њихово насељавање у Срему је углавном резултат унутрашњих пресељавања из Бачке. Бачки Петровац као насеље у којем доминира словачки живаљ је највеће словачко насеље у Бачкој, те представља етнички, културно-просветни и религијски центар Словака и то не само у Бачкој, већ и за оне у Банату и Срему. По последњем попису, на подручју Војводине живи 56.637 Словака и чине 2,79% становништва Војводине.

Хрвати се масовније насељавају у северну Бачку као и на феудална имања католичке цркве у Банату, где као кметови обрађују земљу. Први пут на простору северне Бачке Хрвати се помињу при крају турске владавине као један од народа који се враћа у Суботицу. Каже се да они долазе из далматинске Загоре и западне Херцеговине и Босне те се овде насељавају у првим деценијама XVII века. Последњи попис бележи 56.546 Хрвата. Данас се на подручју Војводине може уочити већа концентрација Хрватског живља у северозападном делу Бачке и Срему.

Црногорци на подручје Војводине долазе колонизацијом након Другог светског рата. Највећи број колониста дошао је из Никшића. Они насељавају највећим делом Бачку. Досељавање Црногораца је било организовано и на добровољној основи. Заинтересоване породице су у Црној Гори подносиле молбе и тамо

добијале решења са назначеним бројем чланова који се могу населити, величином поседа, улицом и бројем куће. Било је и оних породица које су се населиле самоиницијативно, без решења, а било је и оних који су се враћали за Црну Гору. Део црногорских породица представљају породице које су кренуле крајем рата за војском, живеде као избеглице у ужој Србији, а потом населиле подручје Бачке. Уопште гледано, пресељење је вршено углавном у великим групама у краћим или дужим временским размацима. Промене броја Црногораца могу се на подручју Војводине пратити након Другог светског рата. По последњем попису на подручју Војводине живи 35.513 Црногораца, то је 1,7% становништва Војводине.

РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА БАЧКЕ ПРЕМА КЕОФИЦИЈЕНТУ МАСКУЛИНИТЕТА ЧЕТИРИ НАЈБРОЈНИЈЕ ЕТНИЧКЕ МАЊИНЕ

На основу Табеле 1. можемо закључити да је удео Мађара највећи у општинама Ада, Кањижа и Сента, односно у Потисју. Разлог оваквог просторног размештаја мађарског етникума треба тражити у планском насељавају које је спроводила Угарска. Жеља да се раздвоји компактна маса Срба у Бачкој и Банату определила је овакав вид насељавања, али и могућност економског напретка и политичког ширења на југ дуж Тисе као важне осовине развоја. Удео Словака је највећи у општинама: Бач, Бачка Паланка, и Бачки Петровац. Једино је Бачки Петровац општина са апсолутном већином Словака (Cvetanović, Đerčan, 2009). Овде су се доселили због плодног земљишта у долини Дунава, и формирали свој културни и просветни центар у којем се налази и седиште Матице словачке у Србији. Хрвата има највише у општинама: Апатин, Суботица, Бач и Сомбор. Оваква просторна дистрибуција разумљива је због пограничног положаја ових општина према Републици Хрватској. Црногораца има највише у општинама: Врбас, Мали Иђош и Кула. Они су се овде доселили у миграцијама после Другог светског рата (Бубало-Живковић, Ђерчан, 2008).

Полна структура становништва зависи од полне структуре живорођене деце, од диференцијалне смртности према полу, од миграционих кретања и од неких спољних утицаја (ратови и др). Полна структура новорођенчади биолошки је условљена јер се на 1.000 женске деце рађа између 1.050 и 1.070 мушке деце, али се овај однос касније мења под утицајем осталих поменутих фактора. Код популација са ниским морталитетом, смртност мушкараца је већа од смртности жена, а код популација са високим морталитетом, већа је смртност женске деце и жена у фертилном периоду. У миграцијама на веће дистанце више учествују мушкарци, а на краће дистанце жене (због удабдених миграција). До сада су ратови више погађали мушко становништво (Ђурђев, 2001).

Табела 2. показује однос мушког и женског становништва у општинама Бачке, на основу које је израчунат коефицијент маскулинитета.

Коефицијент маскулинитета или коефицијент феминитета указује на број мушкараца у односу на број жена или на број жена у односу на број мушкараца.

Табела 1. Апсолутни број и удео (%) најбројнијих националних мањина у Бачкој
Table 1. The absolute number and proportion (%) of the most numerous ethnic minorities in Bačka

Општине	Укупан број становника	Мађари		Словаци		Хрвати		Црногорци	
		Број	Удео	Број	Удео	Број	Удео	Број	Удео
Ада	18.994	14.558	76,6	14	0,1	66	0,3	29	0,2
Апатин	32.813	3.785	11,5	39	0,1	3.766	11,5	109	0,3
Бач	16.268	992	6,1	3.213	19,7	1.389	8,5	56	0,3
Б. Паланка	60.966	1.490	2,4	5.837	9,6	982	1,6	186	0,3
Б. Топола	38.245	22.543	58,9	200	0,5	454	1,2	547	1,4
Б. Петровац	14.681	85	0,6	9.751	66,4	120	0,8	20	0,1
Бечеј	40.987	20.018	48,8	37	0,1	437	1,1	229	0,6
Врбас	45.852	2.885	6,3	312	0,7	659	1,4	11.371	24,8
Кањижа	27.510	23.802	86,5	6	0	82	0,3	66	0,2
Кула	48.353	4.082	8,4	106	0,2	806	1,7	7.902	16,3
М. Иђош	13.494	7.546	55,9	2	0	85	0,6	2.812	20,8
Нови Сад	299.294	15.687	5,2	7.230	2,4	6.263	2,1	5.040	1,7
Оџаци	35.582	1.572	4,4	1.002	2,8	282	0,8	245	0,7
Сента	25.568	20.587	80,5	24	0,1	93	0,4	124	0,5
Сомбор	97.263	12.386	12,7	117	0,1	8.106	8,3	926	0,9
Србобран	17.855	3.920	21,9	13	0,1	147	0,8	133	0,7
Суботица	148.401	57.092	38,5	168	0,1	16.688	11,2	1.860	1,3
Темерин	28.275	8.341	29,5	77	0,3	196	0,7	78	0,3
Тител	17.050	902	5,3	122	0,7	160	0,9	34	0,2
Жабалђ	27.513	305	1,1	62	0,2	177	0,6	25	0,1

Извор: Републички завод за статистику, 2003, књига 1.

Табела 2. Полна структура најбројнијих националних мањина у Бачкој
Table 2. Gender structure of the most numerous ethnic minorities in Bačka

Општине	Мађари		Словаци		Хрвати		Црногорци	
	мушко	женско	мушко	женско	мушко	женско	мушко	женско
Ада	6.955	7.603	5	9	28	38	15	14
Апатин	1.815	1.970	18	21	1.716	2.050	65	44
Бач	517	475	1.545	1.668	642	747	33	23
Бачка Паланка	726	764	2.729	3.108	407	575	92	94
Бачка Топола	10.693	11.850	93	107	177	277	312	235
Бачки Петровац	47	38	4.743	5.008	44	76	9	11
Бечеј	9.694	10.324	16	21	160	277	139	90
Врбас	1.356	1.529	134	178	247	412	5.871	5.500
Кањижа	11.580	12.222	2	4	26	56	38	28
Кула	1.906	2.176	49	57	327	479	4.090	3.812
Мали Иђош	3.656	3.890	0	2	24	61	1.431	1.381
Нови Сад	6.811	8.876	3.388	3.842	2.442	3.821	2.908	2.132
Оџаци	722	850	457	545	106	176	131	114
Сента	9.906	10.681	11	13	39	54	68	56
Сомбор	5.712	6.674	51	66	3.581	4.252	530	396
Србобран	1.860	2.060	5	8	43	104	64	69
Суботица	26.307	30.785	78	90	7.983	8.705	1.072	788
Темерин	3.965	4.376	35	42	58	138	49	29
Тител	456	446	59	63	59	101	18	16
Жабалъ	132	173	18	44	47	130	11	14

Извор: Републички завод за статистику, 2003, књига 2.

Табела 3. Коефицијент маскулинитета најбројнијих националних мањина у Бачкој

Table 3. Masculinity coefficient of the most numerous ethnic minorities in Bačka

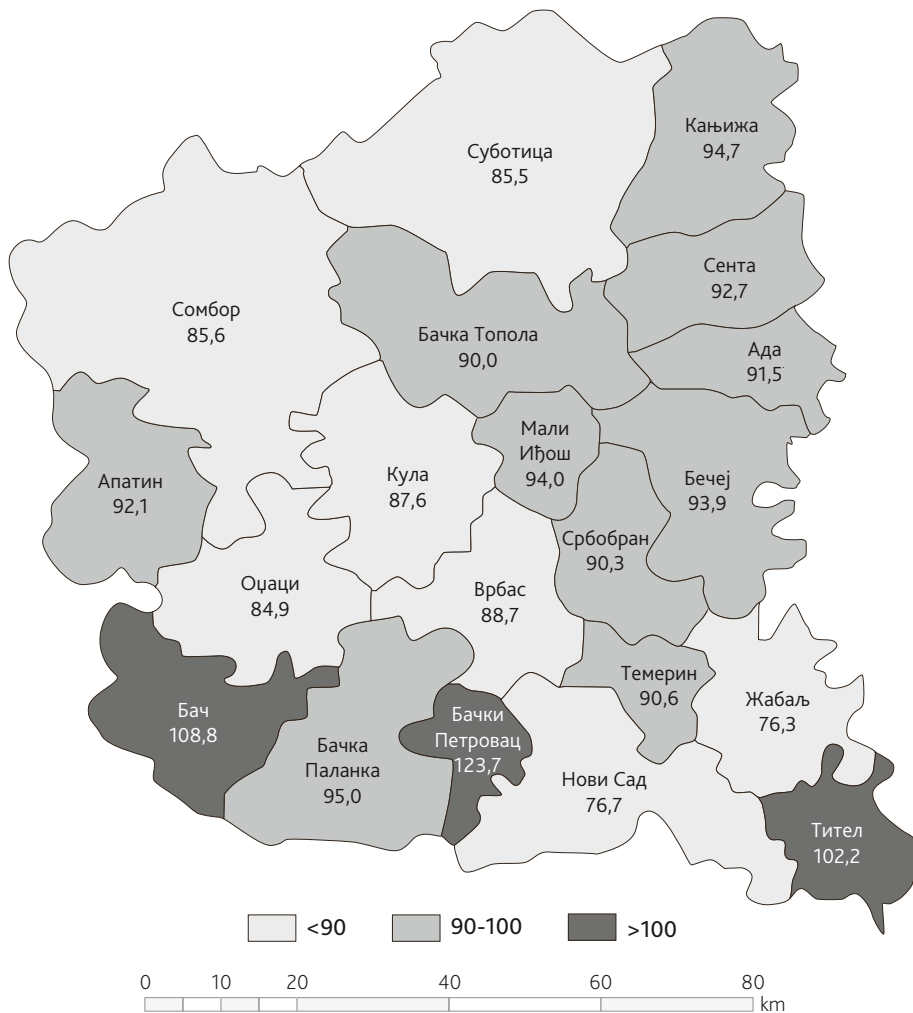
Општине	Коефицијент маскулинитета			
	Мађари	Словаци	Хрвати	Црногорци
Ада	91,5	55,5	73,7	107,1
Апатин	92,1	85,7	83,7	147,7
Бач	108,8	92,6	85,9	143,5
Бачка Паланка	95,0	87,8	70,8	97,9
Бачка Топола	90,0	86,9	63,9	132,8
Бачки Петровац	123,7	94,7	57,9	81,8
Бечеј	93,9	76,2	57,8	154,4
Врбас	88,7	75,3	59,9	106,7
Кањижа	94,7	50,0	46,4	135,7
Кула	87,6	86,0	68,3	107,3
Мали Иђош	94,0	0	39,3	103,6
Нови Сад	76,7	88,2	63,9	136,4
Оџаци	84,9	83,8	60,2	114,9
Сента	92,7	84,6	72,2	121,4
Сомбор	85,6	77,3	84,1	133,8
Србобран	90,3	62,5	41,3	92,7
Суботица	85,5	86,7	91,7	136,0
Темерин	90,6	83,3	42,0	169,0
Тител	102,2	93,7	58,4	112,5
Жабалъ	76,3	40,9	36,2	78,6

Извор: Републички завод за статистику, 2003, књига 2.

Најнижи коефицијент маскулинитета код Мађара (до 90) имају општине северне и западне Бачке (Суботица, Сомбор, Оџаци), затим централне Бачке (Бачка Топола, Кула, Врбас), као и Нови Сад и Жабалъ у јужном делу. Коефицијент маскулинитета од 90-100 имају општине Потисја (Кањижа, Ада, Сента, Бечеј), општине средње Бачке (Мали Иђош, Србобран, Темерин) као и Апатин и Бачка Паланка. Највиши коефицијент маскулинитета преко 100 имају поједине општине јужне Бачке: Бач, Бачки Петровац и Тител (карта 1).

Занимљиво је да три општине у Потисју са највећим уделом Мађара у укупном становништву (Кањижа, Сента и Ада) имају уједначен коефицијент маскулинитета који се креће од 92 до 95 мушкараца на сто жена. Најнижи коефицијент маскулинитета забележен је у општини Нови Сад, а највиши у општини са најмањим бројем Мађара, Бачки Петровац.

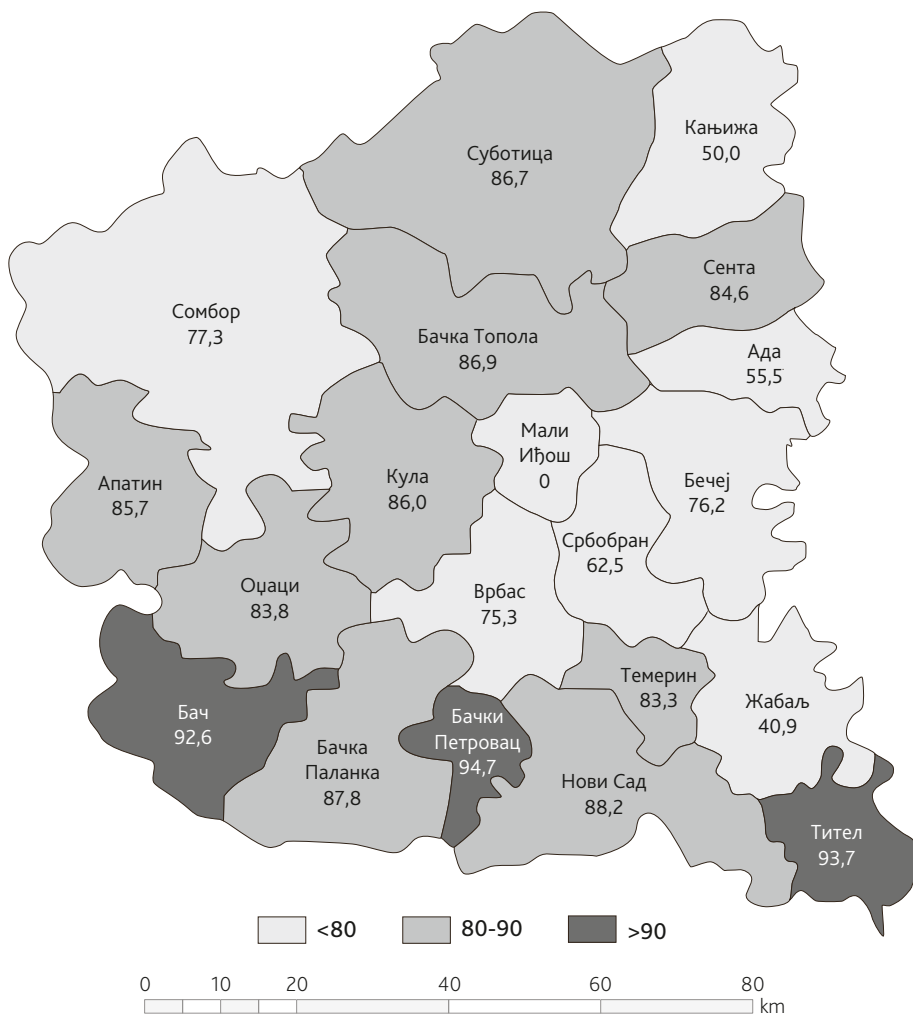
Коефицијент маскулинитета од 80-90 имају општине северне Бачке (Суботица, Сента), централне Бачке (Бачка Топола, Кула, Темерин), западне Бачке (Апатин, Оџаци) и делови јужне Бачке (Бачка Паланка и Нови Сад). Највиши коефицијент

Карта 1. Коefицијент маскулинитета Мађара у општинама Бачке
Map 1. Masculinity coefficient of Hungarians in the municipalities of Bačka

маскулинитета преко 90 имају општине Бач, Бачки Петровац и Тител, и креће се око 95 мушкараца на сто жена. Најнижи коefицијент маскулинитета забележен је у општини Мали Иђош, где живи само два становника словачке националности, а највиши у општини Бачки Петровац у којој живи највише Словака.

Најнижи коefицијент маскулинитета Хрвата, до 60, имају делови Потисја (Кањижа, Бечеј, Жабалђ, Тител), централне Бачке (Мали Иђош, Србобран, Темерин, Врбас, Оџаци) и јужне Бачке (Бачки Петровац). Коefицијент маскулинитета од 60-80 имају делови централне Бачке (Сента, Ада, Бачка Топола, Кула, Сомбор) и јужне Бачке (Бачка Паланка, Нови Сад). Највиши коefицијент маскулинитета преко 80 имају општине Суботица, Апатин и Бач (карта 3).

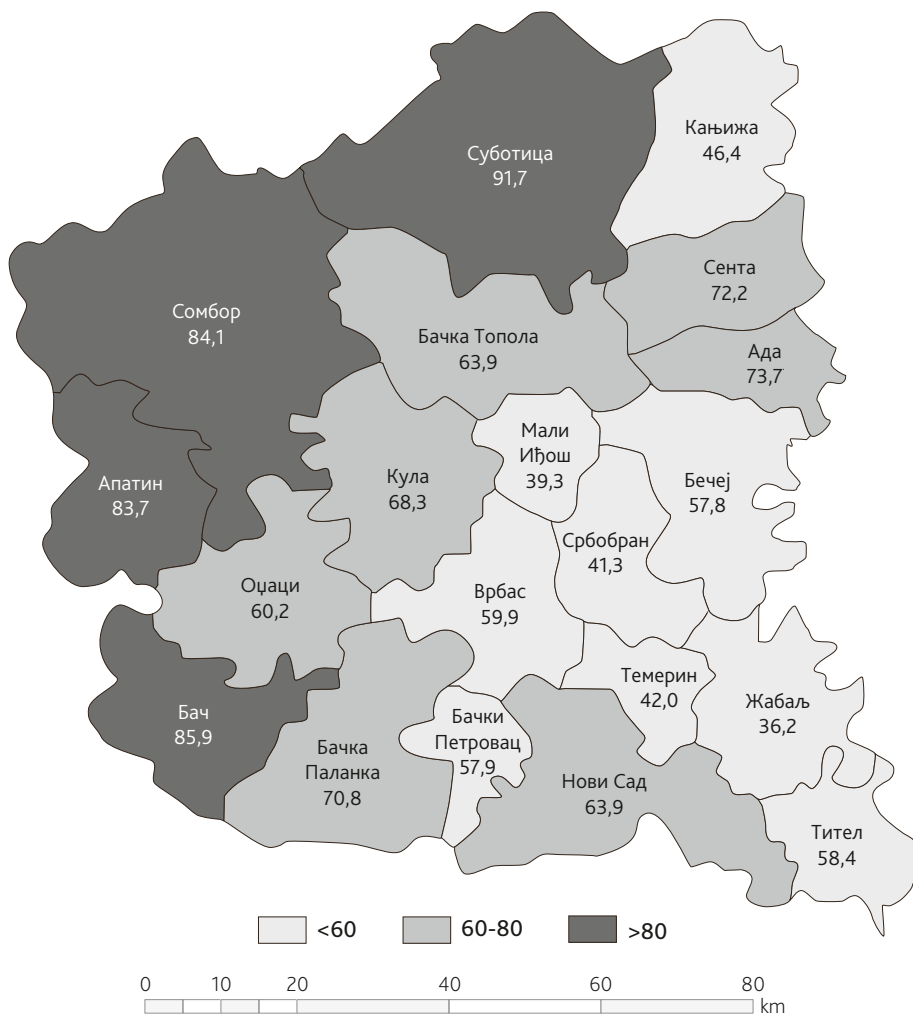
Карта 2. Коефицијент маскулинитета Словака у општинама Бачке

Map 2. Masculinity coefficient of Slovaks in the municipalities of Bačka

Најнижи коефицијент маскулинитета Словака, до 80, имају општине Потисја (Кањижа, Ада, Бечеј, Жабал), општине средње Бачке (Мали Иђош, Србобран, Врбас) и Сомбор (карта 2).

Највиши коефицијент маскулинитета Хрвата забележен је у општини Суботица у којој живи и највећи број хрватског становништва, а најнижи у општини Жабал.

Најнижи коефицијент маскулинитета Црногораца, до 120, имају општине централне Бачке (Мали Иђош, Кула, Врбас, Србобран, Оџаци), јужне Бачке (Бачка Паланка и Бачки Петровац) и делови Потисја (Ада, Жабал, Тител). Коефицијент маскулинитета од 120-140, имају општине северне Бачке (Суботица, Сомбор, Ба-

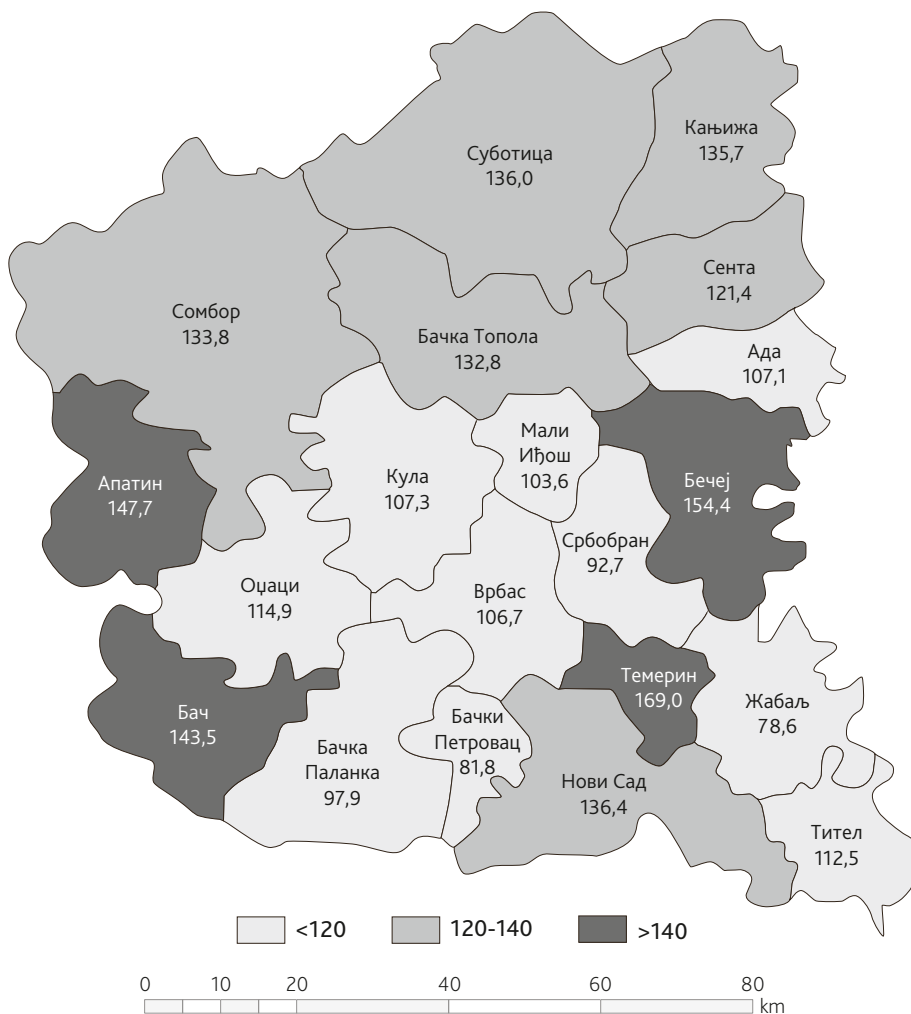

Карта 3. Коефицијент маскулинитета Хрвата у општинама Бачке
Map 3. Masculinity coefficient of Croats in the municipalities of Bačka

чка Топола, Кањижа, Сента) и Нови Сад. Највиши коефицијент маскулинитета, преко 140, имају општине Апатин, Бач, Бечеј и Темерин (карта 4).

Највиши коефицијент маскулинитета Црногораца, од 169 мушкараца на 100 жена, забележен је у општини Темерин у којој живи мали број припадника ове етничке мањине. Најнижи коефицијент маскулинитета Црногораца, 78,6 мушкараца на 100 жена, регистрован је у општини Жабаљ.

За коефицијент маскулинитета Црногораца карактеристичне су вредности које су више у односу на коефицијент преосталих анализираних националних мањина. Те вредности у већини случајева су више од 100, односно прелазе однос 1:1,

Карта 4. Коефицијент маскулинитета Црногораца у општинама Бачке
Map 4. Masculinity coefficient of Montenegrins in the municipalities of Bačka

а само у општинама Бачка Паланка, Бачки Петровац, Србобран и Жабаљ коефицијент маскулинитета је нижи од 100.

ЗАКЉУЧАК

Четири најбројније националне мањине у Бачкој, према последњем попису становништва из 2002. године су: Мађари, Словаци, Хрвати и Црногорци. У овом раду обрађена је регионализација Бачке према коефицијенту маскулинитета наведених етничких мањина, према попису 2002. године.

Анализом етничке структуре по општинама уочено је да апсолутно етнички чистих регија у Бачкој нема, иако су издвојени делови у којима је доминантно српско, мађарско или словачко становништво, и да је хетерогеност у погледу етничког састава становништва главна одлика Бачке.

На основу анализе коефицијента маскулинитета етничких мањина и приказаних карата закључујемо да се највиши коефицијент маскулинитета у одређеној општини не поклапа са највећим бројем становника те етничке мањине у истој општини. Највиши коефицијент маскулинитета се јавља код Црногораца, односно, код њих је заступљен већи број мушкараца у односу на број жена у скоро свим општинама. Најнижи коефицијент маскулинитета јавља код Хрвата. Од свих општина Бачке, општина Бач једина има највиши коефицијент маскулинитета код све четири обрађене мањине. Такође, општине Апатин и Тител имају високе коефицијенте маскулинитета код одређених етничких мањина.

Посматрајући њихов положај на карти може се закључити да су то општине које карактерише периферност географског положаја, односно удаљеност од главних гравитационих центара, Новог Сада и Београда и слабија економска моћ. Поставља се питање да ли је на овакву структуру становништва утицала полна структура живорођене деце или је она последица миграција? Узимајући у обзир да се ради о општинама које су привредно слабо развијене и у којима доминира пољопривредна производња, предност се мора дати миграционим процесима. Женско становништво се брже и лакше одлучује за одлазак у веће градске центре ради школовања или запошљавања. На тај начин у периферним, сеоским срединама остаје вишак мушкараца, у односу на преостали број жена. У овим процесима у значајној мери учествују и удадбене миграције. Уколико се то узме у обзир, овај рад може имати и апликативни карактер у будућим удадбено-женидбеним миграцијама.

ЛИТЕРАТУРА

- Бубало-Живковић, М., Ђерчан, Б. (2008): Регионализација Бачке на основу етничке структуре становништва, *Зборник радова Дејарџмана за географију, туризам и хотелијерство*, 37, 31-41.
- Букуров, Б. (1957): Порекло становништва Војводине, Матица српска, Нови Сад.
- Веселиновић, Р. (1986): Србија под аустријском влашћу, *Историја српског народа*, IV, Београд.
- Војковић, Г. (2003): Становништво као елемент регионализације Србије, *Сџановништво*, 1-4, 7-42.
- Гавриловић, С. (1972): Срем, Банат и Бачка од краја XVIII до средине XIX века, *Зборник Маџице српске за историју*, св. XX, стр. 9-26.
- Гавриловић, С. (1986): Срби у Угарској и Славонији од Пожаревачког мира до Аустријско-турског рата, *Историја српског народа*, IV, Београд.
- Гавриловић, С. (1991): О борби Срба у Хабсбуршкој Монархији за политичко-територијалну аутономију, *Зборник Маџице српске за историју*, 43, 7-23.

- Ђере, З. (2004): Скица промена етничког састава становништва на тлу данашње Војводине 1526-1910. године, *Истраживања*, бр. 15, стр. 105-123.
- Ђурђевић, Б. (1995): Послератно насељавање Војводине. Матица српска, Нови Сад.
- Ђурђевић, Б. (2001): Основне технике у демографији, Друштво демографа Југославије, Београд; Змај, Нови Сад.
- Ђурић, А. (2008): Региони - економске целине државе Србије, *Право - теорија и пракса*, вол. 25, бр. 9-10, стр. 23-41.
- Живановић, З., Тошић, Б., Ђорђевић, Ј. (2010): Типови региона у Србији и њихова територијална неусклађеност, *Гласник Српског географског друштва*, 90 (2), 151-161.
- Јанкулов, Б. (1961): Преглед колонизације Војводине у 18. и 19. веку, Поседно издање Матице српске, Нови Сад.
- Кицошевић, С. (1992): Промене становника Бачке током 20. века, *Зборник радова Института за географију*, 22, Нови Сад, стр. 67-74.
- Кицошевић, С. (1997): Промене у етничкој и верској структури становништва Војводине током 20. века, *Теме*, вол. 20, бр. 3-4, стр. 255-264.
- Кицошевић, С., Бубало-Живковић, М., Ивков, А. (2006): Становништво Бачке, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Мијатовић, Б. (2002): Економско-финансијски аспекти регионализације Србије, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, бр. 112-113, стр. 69-96.
- Миленковић, Д. (2003): Регионализација и глобализација, Економски погледи, вол. 3, бр. 3-4, стр. 150-155.
- Нејашмић, И. (2005): Демогеографија: становништво у просторним односима и процесима, Школска књига, Загреб.
- Обрадовић, Д. (2007): Модел регионализације централне Србије, *Зборник радова ГИ Јован Цвијић, САНУ*, 57, 309-317.
- Плавша, Ј. (2010): Принципи и методе регионализације, део грађе за припрему испита, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Поповић, Б. Ђ. (2002): Регионализација – будућност Балканске стабилности, *Политичка ревија*, 1, 157-163.
- Републички завод за статистику (2003): Попис становништва домаћинстава и станова у 2002, Национална или етничка припадност, књига 1, Београд.
- Републички завод за статистику (2003): Попис становништва домаћинстава и станова у 2002, Пол и старост, књига 2, Београд.
- Симић, А. (2002): Регионализација Србије, Архив за правне и друштвене науке, вол. 88, бр. 4, стр. 559-582.
- Степанов, Р., Лазар, Ж. (2002): Савремене концепције регионализма и проблем статуса Војводине, *Социолошки преглед*, вол. XXXVI, бр. 1-2, стр. 129-145.
- Стојановић, Б. (2003): Размештај и густина становништва као основа регионализације, у *Демографске основе регионализације Србије*, ГИ Јован Цвијић, САНУ, Београд.

- Стојановић, Б., Михајловић, С. (1996): Основни елементи за демогеографску регионализацију, *Сџановнишћиво*, вол. 34, бр. 3-4, стр. 99-116.
- Тодоровић, М., Стојановић, Б. (2005): Глобализација и регионализација – детерминанте трансформације и процеса интеграције геопростора, *Гласник Српској географској друшћива*, 85 1, 167-174.
- Трипковић, М. (2003): Регионализација у Србији: између централизма и регионализма, *Социолошки ирејлед*, вол. XXXVII, бр. 1–2, стр. 33–48.
- Ђурчић, С. (1995). Етничке промене у Војводини у периоду 1880-1910. године, *Зборник Мајишце српске за друшћивене науке*, бр. 98, стр. 67-76.
- Bubalo-Živković M., Ivkov A., Đerčan B., Dragin A. (2009): Planned colonization rate in Vojvodina in the first half of the 20th century. 14th International Conference of Historical Geographers. Graduate School of Letters, Kyoto University, Japan, pp. 12.
- Cvetanović, M., Đerčan, B. (2009): Marital status and ethnicity in Bačka according to the 2002 census, *Geographica Timisiensis*, vol. 18, No. 1-2, pp. 61-75.
- Ђурђев, В.С., Ивков-Дџигурски, А., Драгин, А. (2009): Position of Minorities in Vojvodina Province, *Geographica Timisiensis*, vol. 18, No. 1-2, pp. 45-59.
- Mitchell, B., Kicošev, S. (1997): A Brief Population History of the Vojvodina 1683-1718, *Geographica Pannonica*, No 1, 18-21.